

AHLAK VE DEVLET

-Platon ve Aristoteles'in
Ahlak Felsefelerinin Devlet Teorilerine Yansıması-

Vehip BİRLİK

Eskiyei Yayınları: 188

AHLAK VE DEVLET

-Platon ve Aristoteles'in Ahlak Felsefelerinin Devlet Teorilerine Yansıması

Vehip BİRLİK

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Bayram Ali ÇETİNKAYA

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Eylül 2023

ISBN: 978-625-6781-00-9

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

AHLAK VE DEVLET

-Platon ve Aristoteles'in
Ahlak Felsefelerinin Devlet Teorilerine Yansıması-

Vehip BİRLİK

Ankara 2023

Vehip BİRLİK

İstanbul Üniversitesi Klasik Filoloji (2012) ve Felsefe bölümlerinden (2022) lisansını tamamladı. İstanbul Bilgi Üniversitesinde Felsefe ve Toplumsal Düşünce Bölümünde “Platon ve Aristoteles’in Erdem Anlayışlarının Akıl, Bilgi ve Mutluluk İle Olan İlişkisi” başlıklı çalışmasıyla Yüksek Lisansını (2013) tamamladı. 2014 yılında İstanbul Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Felsefe Tarihi Doktora programına başladı. 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Doktora programına geçiş yaptı. 2019 yılından beri Şırnak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Alanında Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. Felsefeye Giriş, Sosyolojiye Giriş, Estetik, Çağdaş Sanat Felsefesi, Felsefe Tarihi derslerini vermiştir.

ÖN SÖZ

Platon ve Aristoteles'in ortaya çıkarmış olduğu ahlak ve devlet tasarımlarının özünde; *"İnsanın erdemi bireyi iyi kılan ve yapılan işlerde iyiyi gözeten veya iyinin gerçekleşmesine olanak sağlamaktır. Doğruluk ve tüm diğer erdemler insanları iyiye kanalize eder ve iyiye yönlendirirse asıl toplum inşa edilir,"* anlayışı filozofların önemini bir kez daha belirginleştirir. Burada filozofların söz konusu olan ahlak ve devlet tasarımlarının temelinde ahlaklı ve sistemli bir devlet kurma isteği yatar. Bu da ancak sosyal yaşam içerisindeki bireylerin ahlaklı olması, sadece kendi uzmanlığına yoğunlaşmasıyla olanaklıdır. Burada söz konusu olan kavramsallaştırma sosyal yaşam içerisinde var olan kişiler, ancak doğumdan itibaren iyi bir ahlak, öğretim ve eğitimle kendilerine uygun uzmanlaşmayla devleti, yaşadığı toplumu daha ileriye taşıma imkânına sahip olabilir.

Böyle bir toplumda sadece kendi uzman olduğu alanda iş gören, başkalarının işlerine karışmayan, herkesin kendi uzmanlık alanına saygı duyan kişiler hem kendilerine hem de devlete veya yaşadıkları topluma bir şeyler katabilirler. Devamlı başkalarının işine karışan, kendi uzmanlık alanını oluşturmayan, iyi bir ahlak inşa etmeyen bireyler topluma eninde sonunda zarar verir. Tam da burada hem Platon'un hem de Aristoteles'in binlerce yıl önce öne sürmüş oldukları teorilerin, tasarımların günümüzde dahi öneminden en ufak bir değer kaybetmediği ortadadır. Eğer her daim sürekli ve uzun zamanlı bir sistem kurulmak isteniyorsa filozofların ahlak ve devlet tasarımlarına yeniden bakmak, yorumlamak zaruri görünür.

Çünkü toplumların temelinde iyi bir ahlak, zorunlu bir eğitim ve zorunlu eğitimin sonunda kazanılan uzmanlık alanları olmadan, bireyler sorumluluk güdüsünden yoksunken gelişmiş bir devlet sisteminden bahsetmek ne yazık ki mümkün görünmez. Filozofların -Platon ve Aristoteles kastedilmektedir- ahlak ve

devlet sisteminden uzaklaşmayan toplumların, devletlerin günümüzde örnekleri vardır. Burada dönemin ruhundan kaynaklanan bazı problemler ve tasarımların eleştirilecek bazı yönleri olmasına rağmen filozofların ahlak üzerine inşa etmeye çalıştıkları sistemlerin, tasarımların temelde ne kadar güçlü olduğu tarih boyunca yok olan veya daha inşa aşamasındayken çöken sistemlerin, toplumların ve devletlerin varlığıyla açıklanabilir.

Bundan dolayı bu çalışmanın amacı felsefe tarihini derinden etkilemiş Platon ve Aristoteles'in ahlak felsefelerinin devlet teorilerine olan yansımalarına genel bir perspektif sunmak ve filozofların ahlak ve devlet felsefelerini bu bakış açısıyla ele alıp incelemektir. Platon ve Aristoteles devlet ve ahlak sorunlarının nasıl ele alınıp incelendiğini, hangi esaslar üzerine inşa edildiğini, hangisinin (ahlak mı devlet mi) diğerini belirlediğini kavramak konusunda veya kavramların esaslarına mana vermek konusunda felsefe tarihini derinden etkilemiş filozoflardır. Bundan dolayı da filozofların binlerce yıl önce meydana getirmiş oldukları teorilerin günümüz bilgi çağında bile ne kadar önemli olduğu bir gerçektir ve tıkanmış devlet sistemlerinin, ahlaki bakış açılarının yozlaşmasına yeni bir perspektif ve yorum getirmek önem arz eder.

Filozofların ahlak ve devlet sistemlerinde, günümüz devlet sistemleriyle karşılaştırıldığında birbirlerinden eksik olan yönlerinin karşılaştırılması esastır. Bunun yanı sıra filozofların kölelik mevzusu ve kadınlar için ifade ettikleri düşünceler geçmişte olduğu gibi hala büyük problemler olarak karşımızda durmaktadır. Bu anlamda filozofların teorilerini açık kılmak, açıklamak da en büyük güçlük olarak görülebilir. Aynı zamanda bu bölümlerin veya filozofların bu konulardaki eksiklikleri tahayyül edildiğinde ya da günümüz şartlarında bu konuların halen büyük bir problem olarak görülmesi ve çözülememiş olması çalışmada karşılaşılan bir başka sorun olarak düşünülebilir. Fakat tüm bu olumsuzluklara rağmen devlet ve ahlak sorununun gelişimini anlamak bakımından, Platon ve Aristoteles'in etkileri görmezden geline-

mez. Filozofların bu kavramlara yükledikleri anlamlar ve çözümler günümüzde halen referans olarak gösterilmekte, geçerliliğini korumaktadır.

Bu çalışmada Platon ve Aristoteles'in orijinal -birincil- eserlerine başvurulmuştur. Eserler incelenirken filozoflara karşı görüş getiren diğer bazı filozoflarla da karşılaştırmalar yapılmış ve bu filozofların eserlerinden de faydalanılmıştır. Platon ve Aristoteles'in neredeyse tüm yapıtlarının dilimize çevirilerin yapılmış olması, ülkemizde Platon ve Aristoteles üzerine araştırma ve çalışmalar yapacak olanların için de çok büyük kolaylıklar getirmektedir. Aynı zamanda filozofların eğer mümkün ise kendi dillerinden metinlerini okumak da bu konuda çalışmak yapacak olanlara karşılaştırma yapabilme imkânı tanır. Aksi takdirde sadece çeviriler üzerinden bir filozofu yorumlamak bazen ciddi hatalara sebebiyet verebilmektedir. Bu durum da filozofları anlamak bakımından karşılaşılan en büyük güçlükler arasında yer almaktadır.

Diğer taraftan Platon ve Aristoteles'in yapıtları araştırılırken metinlerin Antik Grekçe -doğrudan metinlerden- asılları daima göz önünde bulundurulmaya çalışılmış, metinler aynı zamanda hem İngilizce çevirileriyle hem Almanca hem de Türkçe çevirileriyle de karşılaştırılmıştır. Bunun yanı sıra filozofların Türkçe çevirileri de çok farklı kişi tarafından çevrildiği için ve Türkçedeki çeviriler arasında da farklı okumalar, karşılaştırmalar yapılabildiğinden, dipnotlarda referans verilen yapıtların çevirileriyle birlikte kullanımına gayret edilmiştir. Gerekli görülen ve tezde de önemli yer kaplayan bazı kavramların asıl manaları -orijinal dillerinden çevirileriyle- dipnotlarda Türkçe karşılıklarıyla birlikte yazılmıştır. Yapılan atıflar bazen filozofların kendi dillerinden, bazen de İngilizce' den ve Türkçe çevirilerden verilmiştir. Fakat bundan dolayı bir karışıklık olmaması için de atıfta bulunan eserin hangi dilde çevirisi kullanılmışsa, dipnotlarda da aynı şekilde gösterilmeye çalışılmıştır.

Platon ve Aristoteles'in gerek Antik Grek metinlerinin aslında, gerekse İngilizce ve Türkçe çevirilerinde aynı uluslararası

-numaralama sistemi- sayı sistemleri kullanıldığı için yapılan atıfların Antik Grekçe'si, Türkçesi ve İngilizcelerinde bulunan sayfa sayıları ayrıca gösterilmeyecek. Burada Immanuel Becker'in iki cilt halinde Aristoteles'in eserlerini yeniden yayımladığı edisyonlar -eserler- göz önünde bulundurulduğu için, sayfa sayıları ayrıca belirtilmeyecektir, uluslararası yayın yapan herkes tüm dillerden bu şekilde yapılan çevirilerden atıflar sayesinde daha kolay ulaşabilir. Platon ve Aristoteles'in neredeyse tüm orijinal eserlerin çevirilerini yapan Loeb Classical Library serisi ve Oxford Classical Text serisi filozofların metinlerine ulaşma ve yapılan çalışmalarda büyük bir kolaylık sağlamış oldu.

Çalışmada yararlanılan temel eserler Platon ve Aristoteles'in devlet ve ahlak üzerine eserleridir. Platon'un devlet ve ahlak anlayışını derinleştirdiği eserlerin başında: *Devlet, Yasalar, Gorgias, Menon, Kharmides, Protagoras, Lakhes, Philebos, Lysis* ve *Euthypron* diyalogları; Aristoteles'in de *Eudemos'a Etik, Politika, Nikomakhos'a Etik, Oeconomica* yapıtları gelmektedir. Fakat burada üzerinde durulacak asıl metinler: *Devlet, Yasalar, Eudemos'a Etik, Politika, Nikomakhos'a Etik adlı eserleridir*. Bu yapıtların dışında devlet ve ahlak ile ilgili ortaya sürdükleri teorileri barındıran diğer eserler de, hatta neredeyse bu konuların dışında olan filozofların diğer tüm yapıtları yeniden gözden geçirilmiş, çeviriler karşılaştırılmış ve tezde gerekli görünen bölümler kullanılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın en başından beri, hatta doktora öğrenciliğinden bu yana derslerde bize rehberlik eden, tez sürecinin seçilmesi ve hazırlama aşamasında değerli felsefi değerlendirmelerini, öngörülerini paylaşan; bu yolda karşılaştığım her türlü zorlukta bana yardımcı olan, fikirlerini, deneyimlerini esirgemeyen ve beni destekleyen Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya hocama sonsuz hürmetlerimi ve teşekkürlerimi arz ederim.

Tez izleme sürecinde tez ile ilgili konularda, değerlendirmelerde fikirlerini esirgemeyen, bu yolda tavsiyeler veren, nasıl bir yol izlemem konusunda yardımda bulunan, konular üzerine ya-

pılan akademik tartışmalarla bana ufuk açan Prof. Dr. Burhan Körođlu ve Prof. Dr. Muharrem Hafız hocaya ayrıca sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca okumalarda bana yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Demir'e ve çalışmanın Abstract kısmında bana yol gösteren, edisyonda yardımcı olan Sean Adams'a teşekkürlerimi arz ederim.

Şirnak Üniversitesinde beraber çalıştığım mesai arkadaşlarıma, doktora çalışmalarım boyunca beni destekledikleri, yardımlarını esirgemedikleri ve bana ufuk açtıkları için hepsine sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Gül Belçim Sağrıç'a tüm doktora yaşamım boyunca beni yalnız bırakmadığı, tezimin edisyon kısmında bana yol gösterdiği, hayat arkadaşlığı yaptığı için kendisine teşekkürlerimi sunarım. Tüm eğitim hayatım boyunca yaşadığım zorluklarda beni yalnız bırakmayan, her zaman yanımda olan, destekleyen, teşvik eden ve koşulsuz seven annem Zeynep Birlik'e ve yıllar önce rahmetli olan babam Yusuf Birlik'e sonsuz teşekkür ederim.

Vehip Birlik
İstanbul 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
KISALTMALAR DİZİNİ	13
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

PLATON'DA AHLAKIN VE DEVLETİN TEMEL İLKELERİ	53
1. Bir Bilim Olarak Ahlakın Gelişim Süreci	56
1.1. Erdemli Toplumun İşleyişi	68
1.2. Adalet ve Erdemin Mahiyyeti	79
1.3. Yasa, Akıl ve Ahlak İlişkisi	91
1.4. Devletin İnşasında Eğitim	99
1.5. Devlet ve Devletin Varlığının Sorgulanması	107
1.6. Tiranın Devletteki Konumu	120
1.7. Devlette Mülkiyet ve Evliliğin Esası	123
1.8. Politikada Birey ve Toplum	131
1.9. Devlette Yönetim Biçimlerinin Neliği	136

İKİNCİ BÖLÜM

ARİSTOTELES'TE AHLAKIN VE DEVLETİN TEMEL İLKELERİ	157
2. Bir Disiplin Olarak Ahlak Bilimi	171
2.1. Ahlak Anlayışında Temel Hakikatler	178
2.2. İyi ve En İyi Ayrımının Olasılığı	190
2.3. Yaşam Biçimleri İle Mutluluk İlişkisi	200
2.4. Hazlar ve Acıların Doygunlukla İltisi	205
2.5. Ahlakta Eylemlerin Mahiyyeti	212
2.6. Erdemli Bir Devlet İmkânı	216
2.2.1. Devletin Temeli Olarak Adalet	232
2.2.2. Devletin Neliği ve Doğası	246
2.2.3. Politik Bir Varlık Olan İnsan	258
2.2.4. Sınıfsız Bir Toplum Tahayyülü	266
2.2.5. İyi Vatandaş ve İyi İnsan Kavramlarının Benzerliği	276
2.2.6. İyi Aile ve İyi Eğitimin Niteliği	285
2.2.7. Mülkiyet ve Refah Devleti	292
2.2.8. İdeal Devlette Toprak ve Nüfusun Önemi	301

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PLATON VE ARİSTOTELES’TE DEVLET VE AHLAK KRİTİĞİ -----	345
3. Ahlak Felsefelerinin Kritiği/Benzerlikler ve Farklılıklar-----	345
3.1. İyi Kavramının Neliği-----	345
3.2. Ahlak ve Ruh Arasındaki İlişki -----	349
3.3. Ahlakın Topluma Yansıması-----	351
3.4. Erdemli Devlet İmkânı -----	353
3.5. Devlette Erdemlerin Sınıflandırılması -----	355
3.6. Adaletin Devletteki Önemi-----	362
3.2.1. Devlet Felsefelerinin Kritiği/Benzerlikler ve Farklılıklar -	364
3.2.2. Devletin Neliği -----	366
3.2.4. Devlette Sınıfların Varlığı-----	368
3.2.5. Mülkiyet ve Ailenin Önemi-----	370
3.2.6. Yasaların Devletteki Yeri-----	372
3.2.7. Yasalar ve Adalet-----	373
3.2.8. Yönetim Türlerinin Yansıması-----	374
SONUÇ -----	389
BİBLİYOGRAFYA -----	395

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz	: Bakınız
Çev	: Çeviren
Ç	: Cilt
Der	: Derleyen
Ed	: Editör
Haz	: Hazırlayan
Krş	: Karşılaştırınız
No	: Numara
Prg	: Paragraf
P	: Sayfa
S	: Sayfa
Vb	: Ve Benzeri
Vd	: Ve Devamı
Vol	: Volume

